

Психолого-педагогічні аспекти формування професійних компетентностей студентів під час викладання дисциплін технологічного циклу

Необхідність вирішення глобальних проблем, що стоять перед народом України, вимагає високого рівня освіти, зростання інтелектуального та духовного потенціалу нації, формування нової генерації, національно-свідомої інтелігенції, покоління свідомих і глибоко переконаних патріотів держави.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» «...метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу.

Уся робота педагогічного колективу нашого коледжу: і навчальна, і методична, і виховна – спрямована саме на досягнення цієї мети, яка об'єднує зусилля педагогічного колективу в цілому і кожного викладача окремо, кожного студента окремо і студентської молоді в цілому. Кожний докладає щось своє у створення загальної величної мозаїки – народження спеціаліста з чітко сформульованою професійною самосвідомістю.

Важливою залишається проблема вдосконалення методичного підходу до викладання спеціальних дисциплін на основі концепції інформаційно-модульної побудови навчального процесу з використанням сучасних інформаційних технологій, орієнтованих на підготовку спеціалістів високого рівня, потрібних на сучасному ринку праці.

В нашому навчальному закладі впроваджено модульно-рейтингову систему оцінки знань студентів. Викладачами згідно Положення про модульно-рейтингову систему розроблені робочі програми з дисциплін, в яких передбачено оглядово-установчі лекції, до вивчення кожного модуля. Викладач визначає цілі з проблеми, яка вивчається, ознайомлює студентів з темами, з яких складається модуль, контролюючими запитаннями до заліку, видами занять, тощо. Кожен модуль оцінений в певну кількість балів, при складанні модуля викладач переводить рейтинг в п'ятибальну систему оцінки знань, умінь і навичок студентів. Рейтинг кожного модуля складається із суми рейтингів:

- за залік: з теоретичного матеріалу, з практичних і лабораторних робіт, з самостійного опрацювання тем.

Викладачами розроблені журнали обліку оцінки знань за модульно-рейтинговою системою, в яких реєструється рейтинг студента за своєчасність виконання завдань та якість виконання, а також фіксуються додаткові бали за активність, індивідуальність, за участь в конкурсах, в конференціях з виступами, за виконання індивідуального завдання підвищеної складності. Контроль знань студентів здійснюється за тестами. Для контролю знань на різних етапах вивчення моїх дисциплін був розроблений пакет тестових

завдань. Для забезпечення об'єктивної оцінки знань студентів я користуюся комп'ютерними контролюючими програмами, які дають змогу визначити рейтинг знань студентів та їх оцінку за п'ятибальною системою. Така оцінка є об'єктивною, так як обробка одержаних відповідей проводиться на ПК.

Для цього в коледжі створено відповідну матеріально-технічну базу: обладнано сучасними комп'ютерами аудиторії та практично в кожному кабінеті установлені мультимедійні проектори. Студенти мають можливість працювати з контролюючими програмами не тільки під час занять, а й в позаурочний час. Наші студенти мають високу обізнаність в роботі з комп'ютерами, вміють самостійно на них працювати.

Застосування інформаційних технологій на заняттях при підготовці майбутніх спеціалістів сприяє важливому підвищенню рівня пізнавальної самостійності, високому ступеню наочності й безперервному самоконтролю засвоєння знань та умінь, формуванню необхідних професійних компетенцій. Використання на заняттях технологій мультимедіа сприяє підвищенню якості професійної підготовки за рахунок поєднання всіх можливих впливів на студентів одночасно графіки, тексту, звуку і зображення. Комп'ютерні технології постійно вдосконалюються, стають більш насиченими, об'ємними, гнучкими, продуктивними, націленими на різноманітні потреби користувачів.

При викладанні своїх дисциплін я вважаю доцільно використовувати різні типи і види навчальних презентацій.

1. **Конспект уроку.** Обов'язкова наявність основних візуальних складових заняття: тема, мета, план, ключові поняття, закріплення, домашнє завдання і т.д. Ілюстративний ряд грає, в даному випадку, явно допоміжну і незначну роль. Досить часто подібні уроки в змістовній (а іноді, і в ілюстративній частині) орієнтовані на базовий підручник. Дана форма презентації, як правило, частіше називають *традиційними мультимедійним супроводом заняття*. При вивченні теми «Контроль виготовлення ковбасних виробів» я застосовую саме такий супровід. На різних етапах викладення матеріалу студенти мають можливість спостерігати на слайдах послідовність операцій при виготовленні ковбасних виробів.
2. **Аналіз картини.** Презентація, «героїнею» якої є одна картина, плакат, зображення (або їх мала кількість). В ході заняття викладач виділяє і обговорює зі студентами які-небудь фрагменти цього зображення і організовує роботу навколо змісту і характеристики цього зображення.
3. **Слайд-шоу.** Повна відсутність тексту і акцент на яскраві, великі зображення або колажі (Може демонструватися на початку, в кінці, або всередині заняття, ставлячи за мету створення певного емоційного настрою. Як правило, супроводжується музичними фрагментами). Демонстрація слайд-шоу впродовж всього заняття представляється досить ефективною.
4. **Презентації - відеофрагменти.** У цьому варіанті презентації особливий акцент зроблено на навчальні відеофільми та відеофрагменти.

Образотворчий ряд – максимальний. Основна сфера застосування – практичні заняття та заняття повторювально-узагальнюючого характеру.

Природно, що всі перераховані вище типи і види презентацій можуть використовуватися як окремо, так і в різноманітній конфігурації. Багато що залежить від творчості викладача, його бачення заняття, і тому конструює презентаційний матеріал до заняття сам викладач.

Для формування творчої активності майбутнього спеціаліста, розвитку його професійно пізнавальних інтересів, здібностей, вміння працювати в колективі має велике значення використання різних форм і методів навчання та виховання.

Підготовка фахівців, професійно-мобільних на сучасному ринку праці вимагає варіативних освітніх програм, які враховують особистісні запити студентів.

Основне значення особистісно-зорієнтованої освіти полягає в створенні сприятливих умов для розвитку особистості кожного студента. Не декларація, а реальне втілення на кожному уроці особистісно-зорієнтованої діяльності дозволить значною мірою «просунути» особистісний розвиток студента, актуалізувати її потенціал.

Принципова психолого-педагогічна значимість реалізації особистісно-зорієнтованого підходу в освітньому процесі і наявність при цьому дослідницької позиції в процесі вивчення технологічних дисциплін роблять актуальними.

Вибір особистих якостей студентів, пріоритетних для розвитку і діагностики, обґрунтовується можливістю їх формування в навчальному процесі, а також необхідністю розвитку у них перш за все тих параметрів, на які від початку спрямоване особистісно-зорієнтоване навчання.

На мою думку, перш за все педагогу необхідно розвивати у студентів у процесі особистісно-зорієнтованої взаємодії такі особистісні характеристики:

1. суб'єктність (суб'єктну позицію) в освітньому процесі;
2. мотивацію (прагнення) до досягнення успіху;
3. прагнення до самоактуалізації;
4. ухвалення гуманістичних ціннісних орієнтацій.

Кожна з названих особистісних характеристик є комплексною і свідчить про активність суб'єкта у житті, у своїй діяльності і спілкуванні.

Кожного року у нашому навчальному закладі використовується методичний проект з особистісно-зорієнтованого навчання. Учасниками проекту є всі викладачі коледжу. За роки роботи було проведено колосальну роботу щодо впровадження та покращення форм і методів особистісно-зорієнтованого навчання. Робочими контрольними групами проводиться тестування, анкетування та моніторинг ефективності застосування методів особистісно-зорієнтованого навчання серед студентів та викладачів. Всі відкриті уроки, що проводяться у нашому навчальному закладі проведені з

застосуванням форм і методів ОЗН. Проводиться конкурс – огляд кращих методичних розробок за номінаціями ОЗН.

На своїх заняттях я використовую такі методи особистісно-зорієнтованого навчання:

«Мозковий штурм»

Це — ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників проявляти свою уяву та творчість, який досягається шляхом вільного вираження думок всіх учасників і допомагає знаходити кілька рішень з конкретної теми.

Викладач називає проблему, яку треба розв'язати, та запрошує студентів взяти участь в її обговоренні шляхом колективного обдумування — мозкового штурму, який організовується за такими етапами:

1. Обрана проблема або проблемне питання записується на дошці або папері, щоб під час роботи цей запис був перед очима.

2. Всі учасники штурму, думаючи про проблему, висувають ідеї щодо розв'язання. Ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними.

3. Викликаний до дошки студент, що витримує «мозковий штурм» записує на дошці всі ідеї, що пропонуються.

4. Коли всі присутні вважатимуть кількість поданих ідей достатньою, їх висування припиняється.

5. Після того як майже всі ідеї зібрано, їх групують, аналізують, розвивають групою.

6. Вибираються ті ідеї, що, на думку групи, допоможуть вирішенню поставленої проблеми.

Під час «мозкового штурму» найбільш ефективними правилами поведінки є такі:

- намагайтеся зібрати якомога більше ідей щодо вирішення проблеми;
- заставьте працювати свою уяву: не відкидайте ніяку ідею тільки тому, що вона суперечить загальноприйнятій думці;
- можете подавати скільки завгодно ідей або розвивати ідеї інших учасників;
- не обговорюйте, не критикуйте висловлення інших, не намагайтеся давати оцінку запропонованим ідеям.

Метод «ПРЕС»

Метод «Прес» використовується у випадках, коли виникають суперечливі питання і вам потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється, переконати інших у вашій правоті. Метод дає можливість навчити студента формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання, аргументовано, в чіткій та стислій формі, впливати на думку своїх співрозмовників.

Щоб бути чітким та переконливим, висловлювання повинно мати таку структуру й етапи :

1. Позиція: почніть зі слів «*Я вважаю, що ...*» та висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору.

2. Обґрунтування: починаючи словами «*...тому, що...*», наведіть причину появи цієї думки, тобто поясніть, на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції.

3. Приклад: продовжуйте висловлювання словом «*... наприклад...*» та наведіть факти, дані, що підтверджують вашу позицію.

4. Висновки: закінчте висловлювання «*Отже (тому), я вважаю...*» і узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, як необхідно діяти (це своєрідний заклик прийняти вашу позицію).

«Спільний проект»

Суть його полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. Це знаходить своє відображення у кінцевому тексті, переліку ознак, схемі тощо.

«Спільний проект» виключає протистояння, критику позиції тієї чи тієї групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

Група об'єднується у 3 робочих групи. Робочі групи отримують 5-10 хвилин для виконання завдання. Завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків. По завершенні роботи представникам від кожної робочої групи по черзі, надається слово. Кожен з них звітує про виконану роботу. В результаті з відповідей представників груп складається спільний проект, який рецензується та доповнюється викладачем. Він фіксує спільні погляди, а на завершення пропонує узагальнену відповідь на завдання. До опорного конспекту занотовується кінцевий варіант.

Одним із аспектів формування професійних компетентностей студентів є складання опорного конспекту за матрицею.

Використання опорного конспекту в навчальній діяльності на мій погляд є одним із методів розвитку активного сприйняття з елементами творчості. Розкриваючи перед студентом всі плюси і мінуси складання опорного конспекту, викладач замість опонента, який займає пасивну позицію в учбовому процесі, отримує зацікавленого союзника, який прагне до участі в активних формах навчання.

В чому ж явні переваги використання опорних конспектів в навчальній діяльності? Із власного досвіду я можу виділити такі:

1. Складання опорного конспекту стимулює закріплення студентом отриманих знань одночасно з засвоєнням нового матеріалу, що надає особливого значення у випадках, коли розуміння наступних тем ґрунтується на попередніх.

2. Закріплення отриманих знань забезпечується множинністю звернень до опорного конспекту всього періоду навчання. Стимулювати такі звернення можливо проведенням частих міні-опитувань, які потребують знання в визначенні декількох (до десяти) вже вивчених понять.

3. Стислість у викладенні і об'ємі змісту опорного конспекту дає можливість без особливих зусиль звертатися до нього протягом всього періоду навчання. Коефіцієнт корисної дії роботи з опорним конспектом підвищується «ефектом записної книжки», коли по одному чи двом понятійним термінам можна відновити в пам'яті студента основний об'єм матеріалу.

4. Використання опорного конспекту дає можливість налагодити спілкування студента і викладача на рівні обґрунтованого і переосмисленого використання отриманих знань вже на другому, третьому і наступних заняттях.

Таким чином, використовуючи опорний конспект, підвищується ефективність процесу навчання шляхом притягнення студентів до активної учбової діяльності та впливає на формування творчої особистості з активною життєвою позицією.

Серед усіх нововведень в освіті найпоширенішими стали електронні демонстраційні матеріали, презентації з використанням мультимедійних фракційних систем, відеоматеріали, демонстраційні і імітаційні моделі виконання лабораторних дослідів, тестові програми перевірки знань, електронні бібліотеки, веб-сайти викладачів.

Для формування професійних компетенцій студентів мною був складений електронний посібник з дисципліни «Технохімічний контроль виробництва». У найзагальнішому розумінні електронний посібник можна трактувати як носій інформації, розроблений у відповідному гіпертекстовому середовищі, де зібрані навчальні матеріали, практичні й тестові завдання з дисципліни, представлені відповідно до навчальної програми зі структурою, яка б враховувала всі компоненти навчального процесу. Електронний підручник з дисципліни «Технохімічний контроль виробництва» створений за допомогою прикладної програми *MS Office* текстового редактора *MS Word*.

Застосування сучасних засобів навчання – кіно, телебачення, звукозапису, комп'ютерів, контрольно – навчального устаткування ґрунтується на дедалі повнішому й різнобічному врахуванні психологічних можливостей людського організму. Це дає змогу охопити ширші маси студентів, посилити вплив подразників на органи чуттів індивідуума, скоротити строки навчання, підвищити ідейне значення навчального процесу, сформувані професійні вміння та навички.

Сучасна вища професійна освіта повинна забезпечувати виконання низки завдань, зокрема, економічний успіх країни, сталий розвиток суспільства. Ці завдання можливо реалізувати через таку підготовку майбутніх фахівців, яка відповідає запитам сучасного ринку праці. Основна увага у вищих навчальних закладах повинна приділятися розвитку особистості студента, його комунікативній підготовленості, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, мислити і працювати по-новому.